

ТВОРЧАЯ ЛАБАРАТОРЫЯ (слова аб факультэце журналістыкі)



Слука Алег Георгіевіч, доктар гістарычных навук, прафесар. Лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі ў галіне навукі і тэхнікі, лаўрэат прэміі Саюза журналістаў Беларусі. Даследчык развіцця айчынных і замежных сродкаў камунікацыі. Надрукаваў больш за 150 навуковых прац: артыкулаў, брашур, вучэбна-метадычных дапаможнікаў, у тым ліку чатырох манаграфій.

На ганаровым 75-гадовым універсітэцкім шляху факультэт журналістыкі адлічыў паўвека: за гэты час ён ператварыўся ў інстытут выхавання кадраў публіцыстаў і літаратараў, стаў арганічнай часткай нацыянальнай культуры.

Факультэт быў адкрыты 1 лістапада 1944 г. Гэта вялікая грамадска-палітычная з'ява была выклікана неабходнасцю стварэння новай сістэмы сродкаў масавай інфармацыі — газет, радыё, кнігадрукавання, развіцця нацыянальнай літаратуры, тэлебачання і кінамастацтва ў час пасляваеннага аднаўлення. У аснову фармавання творчай прафесіі было пакладзена фундаментальнае універсітэцкае навучанне, пазначанае дэмакратычнасцю і ўсеабдымнасцю дасягненняў навукова-тэхнічнага прагрэсу.

Стварэнне факультэта журналістыкі азначала таксама карэнныя змены ў нацыянальным творчым працэсе. Беларуская публіцыстыка і літаратура ўступалі ў пасляваенны час з вялікімі набыткамі папярэднікаў і пакаленнем таленавітых творцаў з універсітэцкай адукацыяй. У пасляваенных пакаленнях студэнтаў-журналістаў творчыя здольнасці выходзілі вядомыя вучоныя і педагогі М.Р.Ларчанка, І.В.Гутараў, М.І.Жыркевіч, І.В.Зазека, М.С.Зярніцкі. Першым дэканам факультэта быў выкладчык М.У.Ліс.

Стварэнне факультэта моцна паўплывала на развіццё журналісцкай прафесіі. Агульны прафесійны ўзровень прэсы — мова і стыль, жанравая палітра, аналітычнасць, ідэйнасць і маральнасць — значна ўзрос і наблізіўся да сусветных узораў сродкаў камунікацыі.

Напачатку 50-х гадоў падрыхтоўка журналістаў набыла акрэсленыя нацыянальныя рысы. З 1946 г. факультэт журналістыкі стаў аддзяленнем філалагічнага факультэта. Моўная, літаратурная, гістарычная падрыхтоўка студэнтаў значна палепшылася. Аддзяленне журналістыкі стала асяродкам творчай моладзі рэспублікі. Першая хваля таленавітых публіцыстаў-пісьменнікаў, якія выйшлі з факультэта, стала выдатнай з'явай ў пасляваеннай беларускай літаратуры. М.Аўрамчык, І.Чыгрынаў, І.Пташнікаў, А.Вярцінскі, Б.Сачанка, Г.Бураўкін, В.Зуёнак і многія іншыя вядомыя дзеячы культуры пачыналі свой творчы шлях на аддзяленні журналістыкі. Дзве творчыя арганізацыі — Саюз журналістаў і Саюз пісьменнікаў — нязменна папаўняліся выпускнікамі універсітэта.

З адкрыццём навучання журналістаў ва універсітэце беларуская публіцыстыка стала нацыянальнай і народнай. Яна развівала лепшыя традыцыі, адметныя рысы беларускага характару: працавітасць, міралюбства, грамадскую ўстойлівасць.

Высокая сацыяльная адказнасць беларускай журналістыкі адыграла значную ролю ў дасягненні адносна ўстойлівага эканамічнага і культурнага становішча грамадства ў пасляваенныя часы, захаванні паміж партыйнымі структурамі і насельніцтвам. Журналістыка спрыяла таму, што Рэспубліка Беларусь, якая найбольш пацярпела ад фашысцкай навалы, даволі хутка выйшла на адносна высокі ўзровень матэрыяльнага забеспячэння насельніцтва.

Галоўным фактарам паспяховага развіцця факультэта і спецыяльнасці "журналістыка" ва універсітэце з'яўляюцца кадры выкладчыкаў. На аддзяленні журналістыкі паступова склаўся вопытны прафесарска-выкладчыцкі калектыў. Была разгорнута праца па навуковаму абгрунтаванню і ўмацаванню вучэбна-выхаваўчага працэсу, вывучэнню гісторыі і практыкі функцыянавання айчыннай і замежнай публіцыстыкі. Назапашваўся вучэбна-метадычны матэрыял, пачалі друкавацца манаграфіі, вучэбныя дапаможнікі і падручнікі. Вучэбны працэс на-

быў сістэмнасць і грунтоўнасць, а навуковыя даследаванні сталі падмуркам выхавання журналістаў і атрымалі грамадскае прызнанне. За выданне падручніка "Гісторыя беларускай журналістыкі" Р.В.Булацкі, С.В.Говін, І.І.Сачанка былі ўзнагароджаны прэміяй Саюза журналістаў СССР; за манаграфіі аб маладзёжным друку Беларусі А.Г.Слука атрымаў прэмію Ленінскага камсамола Беларусі; за шэраг навуковых прац прафесар Б.В.Стральцоў ўзнагароджаны прэміяй Канфедэрацыі журналісцкіх саюзаў СНД.

Вучоныя факультэта вывучаюць сродкі камунікацый па самаму шырокаму спектру сучаснай арганізацыі mass media. Друк, тэлебачанне, радыё, кіно, рэдакцыйна-выдавецкая справа, уся сістэма public relations знаходзяцца ў полі зроку даследчыкаў. На гэтым навуковым фундаменце на факультэце выхавана многа пакаленняў творчых людзей – больш пяці тысяч журналістаў, якія сталі моцным стрыжнем беларускасці, захавання і развіцця роднай мовы, гісторыі і культуры.

У супярэчлівых умовах усталявання нацыянальнай ідэі, гістарычнага вырашэння нацыянальнага пытання штодзённы зварот журналістаў, у пераважнай большасці выпускнікоў факультэта, да шырокіх мас праз газеты, радыё і тэлебачанне эфектыўна і мэтанакіравана ўплывае на грамадскую свядомасць.

З 1 верасня 1967 г. аддзяленне журналістыкі пераўтворана ў самастойны факультэт БДУ. Дэканам факультэта стаў прафесар Р.В.Булацкі. З 1981 па 1986 г. дэканам працаваў прафесар П.І.Ткачоў.

З гэтага часу факультэт журналістыкі пачаў хутка расці і развівацца, бо патрэбнасць у творчых кадрах павялічылася ў сувязі з бурным распаўсюджваннем радыё і тэлебачання. На першы курс сталі прымаць да 100 студэнтаў. Пашырыўся выкладчыцкі састаў, пачалася інтэнсіўная абарона дысертацый.

Навучанне журналістаў зараз вядуць прафесары Е.Л.Бондарова, Р.В.Булацкі, А.І.Наркевіч, Я.Р.Радкевіч, І.І.Сачанка, А.Г.Слука, Б.В.Стральцоў, М.Я.Цікоцкі. У гэты час ствараліся новыя кафедры, лабараторыі, вучэбныя падраздзяленні. У 1978 г. на факультэце адкрыта аддзяленне для замежных грамадзян. Такім чынам, факультэт журналістыкі БДУ па складу сваіх студэнтаў з'яўляецца міжнародным. Каля чатырохсот выпускнікоў замежных грамадзян у сучасны момант працуюць больш чым у ста краінах свету. Ніводзін факультэт ва ўніверсітэце не мае такой практыкі распаўсюджвання і прызнання дыплама БДУ у міжнародным плане. Выпускнікі ўніверсітэта не толькі плённа працуюць у замежных сродках камунікацыі, але і стварылі факультэты журналістыкі ва ўніверсітэтах В'етнама, Афганістана, Йемена. Больш 15 замежных грамадзян абаранілі на факультэце кандыдацкія дысертацыі. Увесь гэты час замежнае аддзяленне журналістыкі ўзначальвала намеснік дэкана А.А.Рудэнка.

У сярэдзіне 80-х гадоў у Рэспубліцы Беларусь пачаліся шырокія дэмакратычныя пераўтварэнні, якія паўплывалі на абнаўленне вышэйшай школы. Карэнныя змены адбыліся і на факультэце журналістыкі. У першую чаргу яны былі звязаны з удасканаленнем вучэбнага працэсу. Кіраваў факультэтам журналістыкі з 1986 па 1996 г. прафесар А.Г.Слука.

У 1986/87 навучальным годзе калектыў факультэта распрацаваў і ўвёў у дзеянне новы вучэбны план, якім здзейснена збалансаванае ўраўнаванне грамадскіх і спецыяльных дысцыплін, тэарэтычнай часткі навучання і творчай практыкі, вывучэнне беларускай, рускай і замежных моў. Замест дысцыплін, якія ўтрымлівалі састарэлую інфармацыю, уведзены новыя: тэорыя камунікацый, замежная журналістыка, міжнародныя адносіны. Павялічана колькасць гадзін на вывучэнне дысцыплін нацыянальнага цыкла: гісторыі Беларусі, беларускай мовы і літаратуры, мастацтва, сродкаў масавай камунікацыі.

Творчая практыка была арганізавана такім чынам, што яе стала магчымым праводзіць у рэдакцыях круглы год. У выніку гэтага на выпускаючых кафедрах склаўся ўстойлівы кантынгент журналістаў-практыкаў, вядомых публіцыстаў рэспублікі, якія маюць значны вопыт працы са студэнтамі. Дэканат, вучоны савет факультэта імкнуцца наблізіць навучанне студэнтаў да міжнародных стандартаў пры ўліку разам з тым яго нацыянальнай формы і зместу. Вучэбны працэс забяспечваюць пяць спецыялізаваных кафедраў: гісторыі беларускай журналістыкі і літаратуры, тэорыі і практыкі сучаснай журналістыкі, тэлебачання і радыёвяшчання, стылістыкі і літаратурнага рэдагавання, замежнай журналістыкі і літаратуры.

Паступова ўдасканальваецца матэрыяльная база вучэбнага працэсу. З 1986 г. працуе тыпалабараторыя для выпуска вучэбнай студэнцкай газеты, з 1987 г. – каляровая тэлестудыя. Фактычна з таго часу на факультэце пачалася сістэмная прафесійная вучоба радыё- і тэлежурналістаў. У тэлецэнтры факультэта студэнты не толькі знаёмяцца з тэлевізійнай тэхнікай, але і робяць вучэбныя перадачы. Тыпалабараторыя і тэлецэнтр станюча паўплывалі на павышэнне прафесійнага майстэрства студэнтаў-выпускнікоў. Сярод іх таленавітыя журналісты – публіцысты, кіраўнікі сродкаў інфармацыі: М.В.Шыманскі – рэдактар "Народнай газеты", С.В.Дубовік – рэдактар "Рэспублікі", У.Б.Наркевіч – рэдактар "Звязды", У.П.Вялічка – рэдактар часопіса "Беларуская думка", Р.Л.Кісель – старшыня Нацыянальнай тэлерадыёкампаніі, У.П.Бельскі – старшыня Беларускага камітэта па друку, Л.С.Екель – старшыня Беларускага саюза журналістаў і інш.

За паспехі ў справе падрыхтоўкі творчых кадраў прафесары Е.Л.Бондарава, Р.В.Булацкі, А.Г.Слука, Б.В.Стральцоў былі ўдастоены ганаровага звання лаўрэатаў прэміі Беларускага саюза журналістаў.

У пачатку 90-х гадоў ва ўмовах выхаду Беларусі на самастойны шлях развіцця пачаўся сучасны этап журналісцкай адукацыі ва універсітэце. У 1988 г. створана навукова-даследчая лабараторыя, у 1991 г. – спецыялізаваны савет, дзе за гэты час абаронена каля 30 кандыдацкіх дысертацый. У 1992 г. распрацаваны новы вучэбны план падрыхтоўкі журналістаў. У яго аснову пакладзены прынцыпы нацыянальнага зместу навучання з улікам міжнароднага вопыту. Павялічаны час на вывучэнне філасофскіх, палітычных, эканамічных, культуралагічных дысцыплін. Але галоўная ўвага звернута на стварэнне спрыяльных умоў для развіцця спецыялізацый журналісцкай прафесіі.

На падставе гэтага арганізавана падрыхтоўка студэнтаў па спецыялізацыях: міжнародная журналістыка, рэдактар рэкламы, аглядальнік на радыё і тэлебачанні, рэдактар па перакладу, камп'ютэрны дызайн, журналіст-аналітык, рэжысёр тэлебачання. Адметнасцю новага вучэбнага плана з'яўляецца таксама тое, што творчая падрыхтоўка спецыялістаў ажыццяўляецца з улікам індывідуальных асаблівасцей. Сучасны ўзровень забеспячэння вучэбнаму працэсу на факультэце надаюць абсталяваныя найноўшай тэхнікай камп'ютэрны клас і новы тэлецэнтр.

На факультэце склалася своеасаблівая сістэма набору студэнтаў на першы курс. Традыцыйна працуе школа юнкораў. У ліцэі БДУ займаецца група таленавітай моладзі. На завочным аддзяленні факультэта навучаюцца маладыя журналісты-практыкі, якія працуюць у рэдакцыях Чарнобыльскай зоны. Яны залічваюцца на вучобу ва універсітэт без уступных экзаменаў, па выніках гутаркі. Уведзена таксама кантрактная форма навучання.

Цікавасць да журналісцкай прафесіі сярод моладзі расце. Так, у мінулым годзе замест 50 студэнтаў на першы курс было прынята 110, у гэтым – 175.

Факультэт журналістыкі развівае міжнародныя сувязі. Вучоныя-журналісты традыцыйна супрацоўнічаюць з універсітэтамі краін СНД, а апошнім часам і з універсітэтамі Польшчы, Балгарыі, ФРГ, ЗША і іншых краін. Выкладчыкі праходзяць стажыроўку на факультэтах журналістыкі замежных універсітэтаў, а студэнты – курс навучання.

Ужо трэці год вучоныя факультэта журналістыкі БДУ, Марсельскага і Грэнобльскага (Францыя), Гульскага (Англія) універсітэтаў працуюць над сумеснай праграмай стварэння Інстытута камунікацый. У гэтым годзе ва універсітэце ўводзіцца новая спецыяльнасць – інфармацыя і камунікацыя.

Факультэт журналістыкі ўступіў у новае паўстагоддзе свайго развіцця. Многае зроблена за паўвека. Сродкі масавай інфармацыі рэспублікі забяспечаны творчымі кадрамі. Выпускнікі факультэта працуюць у розных галінах мастацтва і літаратуры, у структурах дзяржаўнага кіравання, навукі і культуры.

Але сённяшні дзень нараджае будучыню. І ў планах савета факультэта журналістыкі адкрыццё новых кафедраў – замежных моў, эканамічнай тэорыі, інфармацыі і камунікацыі, увядзенне новых спецыяльнасцей – літаратурная творчасць, міжнародная камунікацыя, арганізацыя выдавецкай дзейнасці, прадзюсер тэлебачання і г.д.

На гэтай падставе факультэт будзе і далей пашыраць прыём абітурыентаў. Каб забяспечыць амаль тысячу беларускіх рэдакцый газет, часопісаў, радыё і тэлебачання кадрамі, неабходна ў бліжэйшыя гады набіраць на першы курс да

200 студэнтаў. Калектыў навукоўцаў імкнецца стварыць на факультэце журналістыкі такія ўмовы, каб усе юнакі і дзяўчаты, адораныя талентам мастацкага грамадзянскага гучання, стаць творцамі сучаснай беларускай культуры і фармаваць прагрэсіўную грамадскую думку Рэспублікі Беларусь на парозе новага стагоддзя.

А.П. СМАНЦАР

СТАН І ПРАБЛЕМЫ ПЕДАГАГІЧНАЙ НАВУКІ ВА УНІВЕРСІТЭЦЕ

Анатоль Пятровіч Сманцар, доктар педагагічных навук, прафесар, правадзейны член акадэміі адукацыі Беларусі.

Аўтар звыш 90 навуковых прац па праблемах дыдактыкі сярэдняй і вышэйшай школы.



Развіццё педагагічнай навукі ў Рэспубліцы Беларусь фактычна пачалося з 1922 г., калі ў Беларускаім дзяржаўным універсітэце была створана кафедра педагогікі і псіхалогіі. У 20-я гады на кафедры вяліся даследаванні ў некалькіх напрамках. Па-першае, для педагагічнай навукі таго часу важна было выявіць метадалагічныя асновы навукі наогул і педагогікі ў прыватнасці. Гэтыя даследаванні вяліся пад кіраўніцтвам прафесара В.Н.Іваноўскага, які прачытаў курс лекцый па метадалогіі для студэнтаў педагагічнага факультэта і потым на аснове

гэтых матэрыялаў падрыхтаваў і апублікаваў манаграфію "Метадалагічныя ўводзіны ў навуку і філасофію".

Другі напрамак вызначаўся распрацоўкай асобных аспектаў дыдактыкі, які курыраваў прафесар І.М.Салаўёў. Пад яго кіраўніцтвам даследаваліся пытанні праграмнага забеспячэння школ, прынцыпаў арганізацыі працэсу навучання ў розных тыпах школ, выяўляліся асаблівасці кіравання школай, а таксама праблема ўстанаўлення сувязі тэорыі з практыкай, прыхільнікам якой быў прафесар І.М.Салаўёў. Ім падрыхтавана і выдадзена вялікая праца "Школа як прадмет навукі" (1925).

Трэці напрамак даследаванняў увязваўся з тэорыяй выхавання. Даследаваліся пытанні развіцця асобы вучня, магчымасці і неабходнасці пакарання і заахвочвання вучняў, аб ролі піянерскай арганізацыі ў выхаваўчай рабоце, аб развіцці грамадска-карыснай працы і інш.

Прыемна адзначыць, што выкладчыкі далучалі студэнтаў да даследчыцкай работы праз секцыю педагагічных навук студэнцкага навуковага таварыства.

У 30-я гады кафедра ўдзельнічала ў вывучэнні стану ведаў вучняў па асноўных школьных прадметах I-га і II-га канцэнтраў і ў выяўленні прычын нездавальняючай падрыхтоўкі вучняў па гэтых дысцыплінах, сярод якіх называліся – адсутнасць стабільных падручнікаў па шэрагу прадметаў, нізкі метадычны ўзровень падрыхтоўкі настаўнікаў і інш., даследаваліся пытанні авалодвання настаўнікамі тэхнікай педагагічнага працэсу (падрыхтоўка да ўрока, яго арганізацыя і правядзенне, вызначалася, якім павінен быць урок у новай школе), політэхнічнага выхавання, абмяркоўваліся спрэчныя пытанні гэтай праблемы. Даследчыкі прыйшлі да заключэння, што "выхаванне, якое па форме з'яўляецца політэхнічным, па зместу павінна быць тэхналагічным" (Камуністычнае выхаванне. 1930. №1. С.37). Гэтыя праблемы сугучны з праблемамі сучаснай школы.

Новы этап развіцця педагагічнай навукі пачынаецца пасля Вялікай Айчыннай вайны. У 1946 г. была створана аб'яднаная кафедра педагогікі і псіхалогіі, якую ўзначаліў дацэнт Л.В.Шашкоў. Пад яго непасрэдным кіраўніцтвам даследаваліся розныя аспекты дыдактыкі і тэорыі выхавання. Па выніках гэтых даследаванняў Л.В.Шашкоў апублікаваў шэраг артыкулаў, брашур і манаграфію "Асновы паспяховага навучання і выхавання навучэнцаў у савецкай школе" (1959). Публікацыі Л.В.Шашкова закранаюць змест адукацыі, працэс навучання, мета-